

## At tænke og undervise *med* H.C. Andersen

*Anne Klara Bom & Torsten Bøgh Thomsen*

”Der kom en Soldat marcherende henad Landeveien; een, to! een, to!” I H.C. Andersens eventyr ”Fyrtoiet” (1835) møder soldaten på magisk vis en heks, som bare lige skal have lidt hjælp med et fyrtoej, og så vil hun gøre ham rig. Soldaten bliver rig, men heksen vil han ikke hjælpe. I stedet hugger han hovedet af hende, og efter en smule forviklinger lever han (naturligvis?!) lykkeligt til sine dages ende med prinsessen. I ”Den lille Havfrue” (1837) længes havfruen så inderligt efter at blive menneske, så hun kan få en udødelig sjæl. Hun får muligheden for at betale en høj pris og blive noget andet end det, hun er bestemt til, men prinsen får hun ikke, og lykkelig bliver hun heller ikke. I ”Keiserens nye Klæder” (1837) må kejseren lade sin forfængelighed sejre, da han vælger at gennemføre sin procession, selv om han nu nok har en idé om, at barnet har ret, når det påpeger, at han ikke har noget tøj på.

Og hvad kan vi så lære af det? Det findes der hverken entydige svar på eller tolkninger af. H.C. Andersens eventyr er ambivalente i forhold til livsskæbner og livssyn. De rummer groteske historier og paradoksale handlingsforløb, og de suppleres aldrig med en moraliserende forfatterstemme, der guider læseren på vej. I stedet aktualiserer de etiske problemstillinger i krydsfelter mellem lys og mørke, der hele tiden er til stede, hvis man kigger efter. Med denne essaysamling vil vi opfordre til, at man netop kigger efter og eksperimenterer med, hvordan H.C. Andersens eventyr kan bruges i eksistentielle refleksioner over, hvorfor vi tænker, som vi gør, og mener det, vi gør. Hvis man inddrager denne dimension i forståelsen af H.C. Andersen, kalder vi det at undervise *med* H.C. Andersen.

Teksterne er netop tænkt til undervisningsbrug: De kan læses af undervisere, der ønsker at indtænke denne dimension i H.C. Andersen-undervisningen, og de er også skrevet i et sprog, så de kan læses af elever i grundskolernes udskoling og i gymnasiet. Oprindeligt opstod idéen til essaysamlingen i regi af H.C. Andersen Fonden i Odense. En af fondens aktiviteter er at bidrage til udvikling af ny undervisning i, om og med H.C. Andersen. Disse essays kan læses og bruges som et afsæt for det videre arbejde med initiativer, der falder inden for dette område.

H.C. Andersens eventyr kan dukke op i mange forskellige versioner i løbet af et liv. Måske først som den tykke bog, der står i børneværelsets reol. Senere i børnehavens rollelege, hvor man kan være Klods-Hans eller klæde sig ud som prinsessen på ærten. Og når det bliver skoletid for danske børn, er det garanteret, at eventyrene er undervisningsemner i både grundskoler og gymnasier. Siden den første kanon i dansk litteratur blev præsenteret i 2004,

har H.C. Andersen nemlig været en del af den obligatoriske fælleskanon, hvilket vil sige, at alle elever skal læse mindst én Andersen-tekst, både i grundskolen og i gymnasiet. I Danmark er det altså blevet politisk besluttet, at H.C. Andersen er uomgængelig. Det danske kanonprojekt er både udsprunget af og indtænkt i en national kontekst, hvor kravet om, at der skal undervises i danske litterære klassikere, er tæt forbundet med opfattelsen af danskfaget som ”kulturbærende”, som kanonudvalget understregede i dets første præsentation af de udvalgte kanonforfattere: Undervisning i de danske kanonforfattere skal give eleverne forståelse for og kendskab til ”det særlige ved dansk kultur” (Kanonudvalget 2004, s. 10), fordi disse forfatteres bidrag til litteraturen er ”særlig værdifulde vidnesbyrd om de historiske veje, ad hvilke vi er kommet til vores nutid” (s. 23). Som udvalget formulerer det:

Hvorfor skal vi fastholde vores sprog, hvis vi ikke kan se værdien af den kultur, der er formet på dansk? (...) Den gode litteratur (...) er i sig selv udtryk for dansk kultur og sprog. Kan vi stiltiende se på, at eleverne ikke sikres et kvalificeret møde med de vigtigste danske forfatterskaber? (s. 10)

Med kanontanken følger altså også en ideologisk funderet forestilling om det nationale som et historisk, sprogligt og kulturelt forankret fællesskab, der er afgrænset både geografisk og værdimæssigt. Kanonforfatterne, og dermed H.C. Andersen, tillægges dermed en national betydning og funktion – muligvis på bekostning af andre mulige betydninger og funktioner.

Og hvordan sikrer man så, at elevers møder med kanonens forfattere bliver ”kvalificerede”? Udvalgets rapport rummer her en præsentation af en særlig ”kanon-pædagogik”: forslag til, hvordan lærere kan gøre de ældre tekster spændende og relevante for deres elever. Et af forslagene er at inddrage forfatterens biografier, deres ”miljø, liv og personlighed” (s. 31). Med placeringen på den obligatoriske fælleskanon er det sikkert, at danske skoleelever vil opleve undervisning *i* H.C. Andersen: De vil læse udvalgte tekster og få trænet deres litterære kompetencer i mødet med Andersens værk. Og samtidig lægger udvalget altså op til, at elever også modtager undervisning *om* H.C. Andersen ved, at der inddrages fortællinger om hans liv, hans personlighed og hans tid.

Men H.C. Andersen er mere end det – og han kan mere end det. Udgangspunktet for denne samling af små essays er at præsentere indledende forslag til, hvilke potentialer der kan ligge i at undervise *med* H.C. Andersen: Hvilke eksistentielle og etiske spørgsmål dukker op, når vi læser eventyrene? Hvilke greb og karakteristika er det, som gør disse spørgsmål mulige? Det er sådan nogle spørgsmål, de fire første essays i samlingen kredser om: At der er noget ved H.C. Andersens værk, der forekommer tidløst, noget, der appellerer til mennesker på tværs af aldre, grænser og afgrænsninger. De fire første bidrag spørger på

forskellig vis til, hvorfor det forholder sig sådan, og hvordan de stærkt appellerende dimensioner i forfatterskabet i praksis kan bruges til at reflektere over, hvem vi er, hvad vi finder vigtigt og hvorfor. Fordi essaysamlingen er tænkt til brug i undervisningen, indeholder den yderligere fire essays, der understøtter opfattelsen af H.C. Andersen som tredimensionel undervisningsgenstand. Når man underviser *med* H.C. Andersens eventyr, er blikket rettet mod de værdier, oplevelser, følelser og tanker, der opstår i læsningen af dem. Men det betyder ikke, at man helt skal afskaffe de genreforståelser og litterære kompetencer, elever kan opnå, når de undervises i eventyrene. Og det betyder heller ikke, at viden om H.C. Andersens liv og hans tid pludselig bliver unødvendig. De fire sidste essays ridser derfor forskellige kontekster op, der er rettet mod undervisning i og om Andersen.

Det er op til os, H.C. Andersens eftertid, at sikre, at hverken han eller hans værk stivner. Det ville for eksempel ske, hvis bestemte myter om hans liv blev ophøjet til endegyldige sandheder, eller hvis elever blev undervist i, at bestemte tolkninger af eventyrene er de eneste mulige. Der findes mange eksempler på, at begge dele foregår i Danmark i dag, både i undervisningssituationer, i politiske sammenhænge, i forskning og i hverdagsliv. Men der findes også flere og flere eksempler på initiativer, hvor H.C. Andersen vristes fri af de forskellige fastlåste positioner og kategorier. Her bliver det muligt at rette friske øjne mod både livshistorie og værk – og i særdeleshed mod de forståelser af os selv og vores omverden, der kan opstå i mødet med forfatterskabet. Hvis vi tænker og underviser *med* H.C. Andersen, kan det bidrage til fornyelser af både Andersen og af vores egne forståelser af os som mennesker i den moderne verden, vi lever i.

### Litteratur

Andersen, H.C. 1963-1990. *H.C. Andersen eventyr*, bd. 1-7, ved Erik Dal og Flemming Hovmann, Det danske Sprog- og Litteraturselskab, København: Hans Reitzels Forlag/C.A. Reitzels Forlag. Denne udgave er grundlaget for Det Kongelige Biblioteks digitale udgave.

Kanonudvalget. 2004. *Dansk litteraturs kanon: Rapport fra kanonudvalget*.

[http://static.uvm.dk/publikationer/2004/kanon/dansk\\_litteraturs\\_kanon.pdf](http://static.uvm.dk/publikationer/2004/kanon/dansk_litteraturs_kanon.pdf)

Det Kongelige Bibliotek. 2010. *H.C. Andersen 1805-1875. H.C. Andersens Eventyr*. <http://wayback-01.kb.dk/wayback/20101108104436/http://www2.kb.dk/elib/lit/dan/andersen/eventyr.dsl>